

Bruine eikenpage

Satyrium ilicis

De bruine eikenpage is een vrij zeldzame standvlinder, die steeds zeldzamer wordt. Hij komt nog verspreid over de zandgronden voor en leeft bij kleine eikjes. De vlinder vliegt in één generatie tussen eind juni en begin augustus. De rups is veel groener dan die van de eikenpage.

Levenscyclus en gedrag

De waardplanten van de bruine eikenpage zijn eiken, vooral de zomereik. In tegenstelling tot de eikenpage legt de bruine eikenpage de eitjes op kleine boompjes: kwijnende boompjes die in de schaduw van hogere groeien, miezerige exemplaren die op te arme grond groeien of opslag van jonge eikjes. Meestal zet het vrouwtje de eitjes afzonderlijk af op een halve tot anderhalve meter hoogte. Hoe hoger de eik, hoe hoger het eitje wordt afgezet. Vaak worden de eitjes aan de zuidoostkant van de boompjes afgezet op een stam, tak of twijg met een gladde bast zonder korstmossen. Daar overwinteren ze. Vanaf april lopen de rupsen naar de pas geopende groei knoppen van de takken. Daar eten ze van de jonge twijgjes. De iets oudere rupsen leven van de bladeren. Eerst bijten ze de hoofdnerf door, zodat het blad iets verwelkt; pas de dag daarna wordt het daadwerkelijk geconsumeerd. Rupsen in het derde stadium brengen de dag door aan de onderzijde van bladeren. Deze rupsen hebben geregeld gezelschap van mieren, maar ze zijn er niet afhankelijk van. De verpopping vindt plaats tussen strooisel en dorre bladeren, niet ver van het stammetje van de waardboom. De pop ligt vastgemaakt aan gras of stengels dicht bij de grond. (HENRIKSEN & KREUTZER 1982, GERAEDTS 1986, VELING & VAN SWAAY 1989, GIBSON 1997).

In juni verschijnen de vlinders. De dichtheid is doorgaans vrij hoog, zo'n 18 tot 22 vlinders per ha. De vlinder wordt veel vaker nectardrinkend waargenomen dan de eikenpage. Volgens Tax (1989) besteedt hij per dag maar liefst 31% van de actieve periode aan het zoeken naar nectar. Vaak drinkt hij van braam, maar hij is ook te vinden op wilde liguster, sporkehout en, in de duinen, jakobskruiskruid en koninginnenkruid. Mannetjes verdedigen een territorium, bijvoorbeeld bij een bloeiend braamstruweel langs een bosrand. Over balts en paring is weinig bekend, maar één keer is waargenomen dat een hoge eik werd gebruikt bij een baltsvlucht. De vlinders vlogen toen zeer snel en in een spiraal langs de boom omhoog en verdwenen vervolgens in de kruin. (BINK 1992, CHARDON 1992, GIBSON 1997, VAN SWAAY 2003).

Vliegtijd en overwintering

De bruine eikenpage vliegt in één generatie tussen 26 juni en 5 augustus. De uiterste vliegdata zijn 15 mei en 12 september. De soort overwintert als ei.

Leefgebied

De bruine eikenpage komt voor op de zandgronden, zowel in het binnenland als in de duinen. In het binnenland vliegt hij bij bosranden, in jonge eikenaanplant en open loofbossen. In geschikte bosranden zijn doorgaans oudere eiken, voldoende eikenopslag, kreupelhout en braamstruwelen te



Opslag van eiken nabij Zuidwolde (DR).
Young oaks near Zuidwolde (prov. of Drenthe).

vinden. Verder komt de soort voor bij open, lichte plekken of kapvlakten met lage en/of jonge eiken, vaak met een ondergroei van bramen. In de duinen vliegt de soort bij gedrongen eikenstruweel, bij vrijstaande eikjes in het open duingebied en in open eikenbossen van de binnenduinen. Op korte afstand zijn doorgaans plaatsen aanwezig waar nectar gevonden kan worden. (CHARDON 1992).

Mobiliteit, verspreiding en trend

De bruine eikenpage geldt als een weinig mobiele vlinder. Uit de veranderingen in het verspreidingsgebied is echter af te leiden dat hij zich geregeld enkele kilometers verplaatst. Een voorbeeld hiervan is de ontdekking van de soort in het

DEZE SOORT IS GESPONSORD DOOR:
Fieke, Emke, Christa & Henk, Utrecht.

Pettekerbos in Noord-Holland in 2001. Dit gebied is waarschijnlijk gekoloniseerd door vlinders afkomstig uit de Schoorlse duinen, op ongeveer zeven kilometer afstand. Ook in het binnenland blijkt geschikt leefgebied met jonge eikjes snel gekoloniseerd te kunnen worden, zodat deze soort waarschijnlijk een grotere mobiliteit heeft dan de literatuur suggereert. (VELING 1995D, GRONERT 2001).

De bruine eikenpage komt voor in Zuid- en Midden-Europa, tot Zuid-Scandinavië, maar hij ontbreekt in Groot-Brittannië. In Nederland kwam hij aan het begin van de vorige eeuw voor op grote delen van de voedselarme zandgronden, de duinen en in Limburg. In het binnenland is hij vanaf 1920 afgenomen, vooral op de Utrechtse heuvelrug, de Veluwe, de Achterhoek en in Zuid-Limburg. In de duinen is de stand tot 1980 min of meer stabiel gebleven, maar vanaf 1980 is de achteruitgang ook daar ingezet. Tegen-

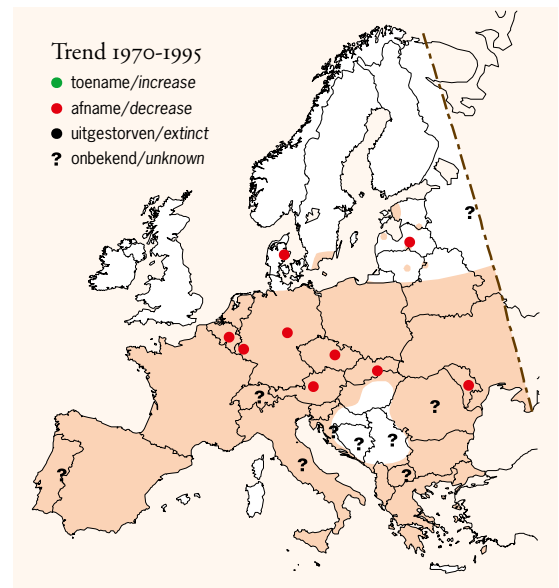
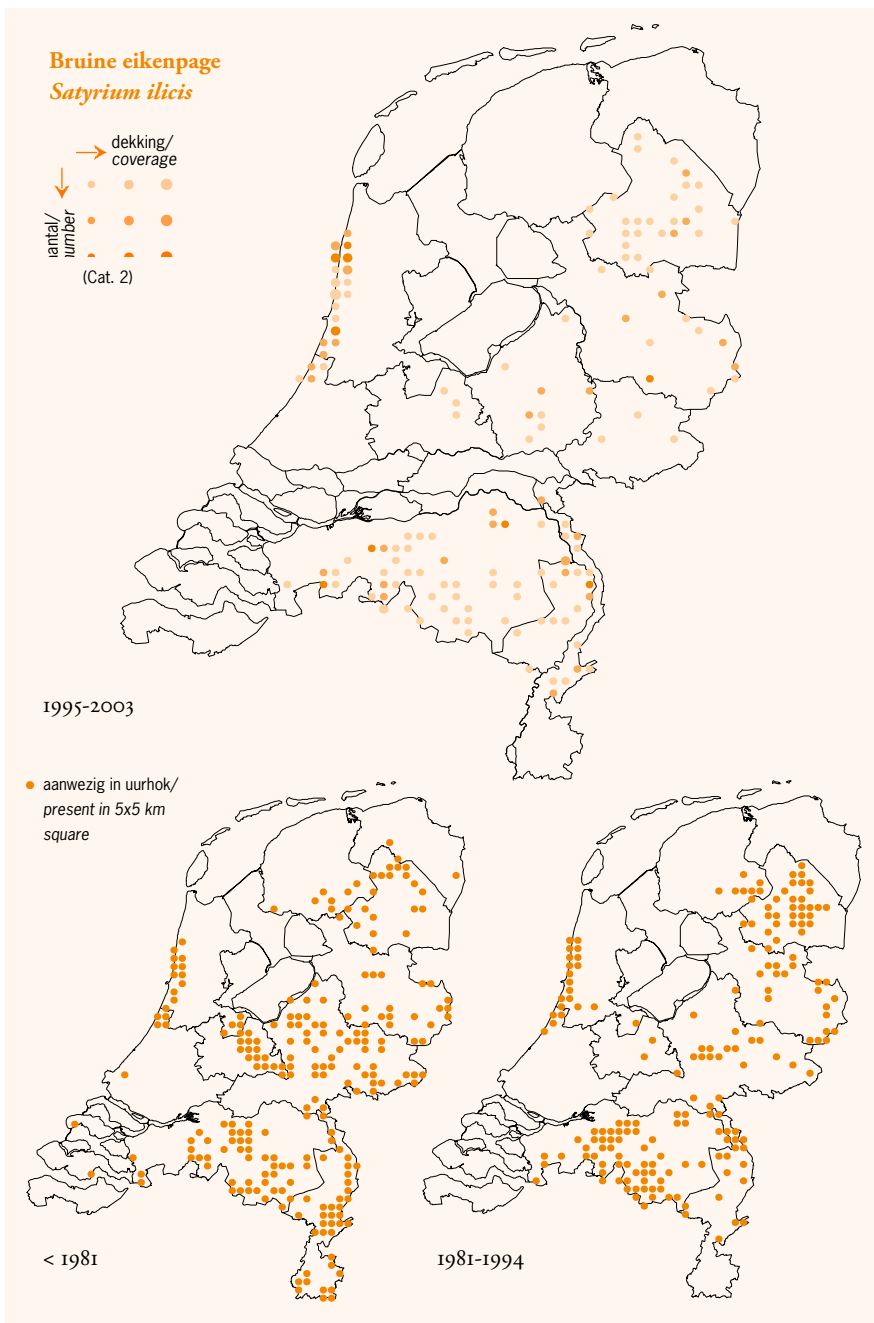
woordig is de stand nog ongeveer een zesde van die omstreeks 1920 en is het een vrij zeldzame standvlinder. Op dit moment resten er nog slechts zeventig tot tachtig populaties, maar de stand neemt op dit moment nog verder af. Uit het Landelijk Meetnet Vlinders blijkt dat deze soort, ondanks een toename in 2003, sterk achteruit is gegaan. Op veel routes is hij verdwenen en de aantallen waren in 1999 en 2001 minder dan 10% van die in 1992. (VAN SWAAY & GROENENDIJK 2005).

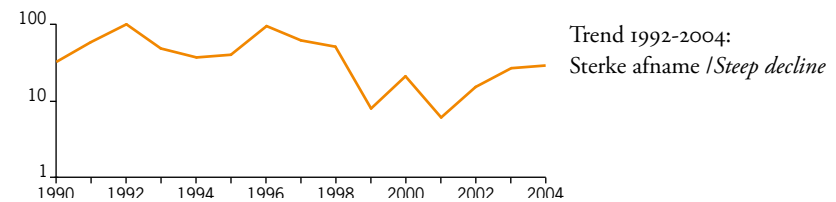
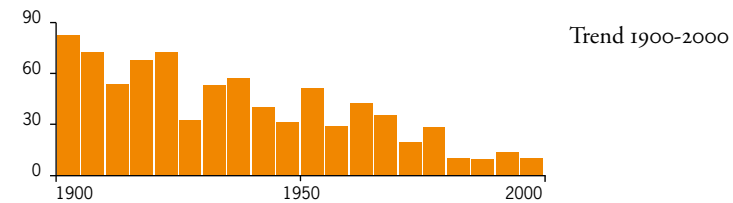
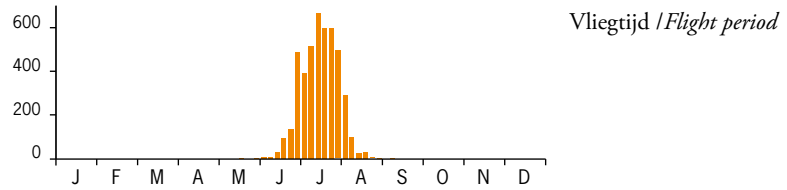
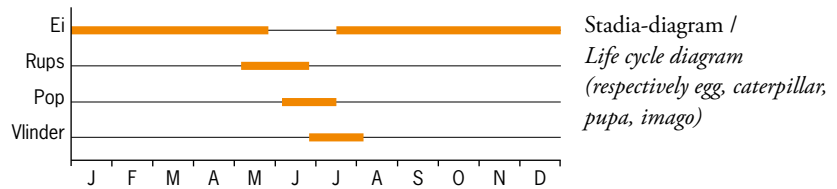
Bescherming

De bruine eikenpage staat als 'kwetsbaar' op de Rode Lijst van 1995 maar als 'bedreigd' op die van 2006. Op Europese schaal is de soort niet bedreigd en over het algemeen is het voorkomen stabiel. Wel wordt uit tien van de 33 landen een achteruitgang gemeld. De soort staat op de Vlaamse en Waalse Rode Lijst. (VAN SWAAY & WARREN 1999).

De belangrijkste oorzaak van de achteruitgang tussen 1920 en 1960 is waarschijnlijk verlies aan leefgebied. In deze periode is op veel plaatsen het (eiken)loofhout vervangen door naaldhout. Sinds 1960 gaat deze soort ook achteruit door het uitblijven van beheer in de bestaande eikenbossen. Hierdoor blijft de verjonging van de eiken uit. Indien er wel ingegrepen wordt, gebeurt dit vaak te grootschalig en te snel waardoor slechts grote, kale kapvlakten ontstaan, die eveneens ongeschikt zijn.

Voor het behoud van de soort is het noodzakelijk dat het bosbeheer kleinschaliger wordt uitgevoerd. Alleen dan ontstaat een juiste afwisseling tussen percelen met grotere eiken, open eikenbos en kapvlakten met voldoende kleinere eiken in diverse stadia. Een andere geschikte maatregel is het invoeren van een hakhoutbeheer: door de eiken regelmatig terug te zetten, verjongen ze en blijven ze laag. Percelen met jonge eiken of hakhout mogen niet te ver van elkaar liggen zodat de bruine eikenpage nieuw geschikt leefgebied eenvoudig kan vinden. Daarnaast is het wenselijk dat de variatie in bosranden wordt verhoogd door een mantel en een struweel te ontwikkelen. Juist daarin groeien kleine, jonge eikjes en bramen. Op zeer arme (zand)grond, kan de biotoop behouden blijven door de opslag van ber-



Profiel van de bruine eikenpage**Voedsel rupsen** Kleine (zomer)eikjes *Quercus robur*.**Voedsel vlinders** Nectar van vooral braam, maar ook andere struiken en kruiden.**Vliegtijd vlinders** Eén generatie tussen eind juni en begin augustus.**Duur stadia** Ei: 270-300, rups: 28-34, pop: 14-23, vlinder: 12-24, rijpingsduur eitje: 5-6 dagen.**Overwinteringsfase** Ei.**Leefgebied** Bosranden, open bospaden, eikenhakhout, kapvlakten in eikenbossen, jonge eikenaanplant.**Mobiliteit** Weinig mobiel.**Dichtheid** (Vrij) hoog, zo'n 18 tot 22 individuen per ha.**Status** Vrij zeldzame standvlinder.**Rode Lijst** 1995: kwetsbaar, 2006: bedreigd.**Europese status** Niet bedreigd.**Knelpunten verspreiding** Geen verjonging eikenbossen, verkeerd beheer bosranden, verdwijnen nectarplanten.**Verwachting toekomst** Indien er geen maatregelen worden genomen een zeer zeldzame standvlinder.**Beschermingsmaatregelen** Invoeren eikenhakhoutbeheer, creëren van meer kleine kapvlakten in eikenbossen, ontwikkelen struweel en mantel langs bosranden en bospaden, meer nectarplanten in de duinen.**SUMMARY*****Ilex Hairstreak Satyrium ilicis***

Satyrium ilicis is a scarce resident. Its distribution had been shrinking during most of the 20th century, and numbers gradually declined. The Dutch Monitoring Scheme indicates a steep decline since the 1990s; it is classified as 'endangered' on the 2006 Red List. Its larval foodplant is usually *Quercus robur*; other species of oak are sometimes used. It occurs on sandy soils in the eastern and southern parts of country and in the coastal dunes. Inland, it is found in young or regenerating oak woodland, and on young or small oaks in open, deciduous woodland or at woodland edges. It is also found in the coastal dunes, especially on oak scrub kept short by the sea winds. Generally, either the absence or a shortage of young or small oak trees seems to be an important cause for its decline; too few nectar plants in the vicinity may also play a part, particularly in the dunes. The species flies in one generation from the end of June until early August and hibernates as an egg.

ken en dennen te verwijderen en de eiken te laten staan. Op zulke gronden groeit de eik zo langzaam, dat verjonging van het eikenbestand daar niet nodig is.

Door de zilte zeewind zijn de eiken in de duinen op natuurlijke wijze voldoende klein en blijven daarom geschikt voor de bruine eikenpage. Daar wordt de achteruitgang vermoedelijk veroorzaakt door het verdwijnen van voldoende nectarplanten op korte afstand van geschikte eikjes. Door bij het beheer van de middenduinen ook aandacht te schenken aan de aanwezigheid van voldoende nectarplanten in juli, kan de bruine eikenpage in de duinen behouden blijven.

Toekomst

Zonder maatregelen zal de bruine eikenpage waarschijnlijk steeds zeldzamer worden. Als bossen en bosranden kleinschaliger en meer gevarieerd worden beheerd, blijven voldoende jonge eikjes voor deze soort behouden.